

«Вибори минають, партії народжуються і вмирають, а Церква залишається»
(інтерв'ю кореспонденту РІСУ)

— **Як на Вашу думку, чому духовенство УПЦ МП та інших Церков брали активну участь у виборах?**

— Брати участь у виборах духовенство можуть спонукати різні причини. З одного боку, це може бути спосіб захисту інтересів Церкви. Скажімо, священнослужитель, який вирішив балотуватися до місцевих органів самоврядування, може сподіватися у такий спосіб розв'язати проблеми, пов'язані з храмовбудівництвом або реституцією церковного майна. Усі знають, що надання земельної ділянки під будівництво храму – дуже складне питання. І розв'язати його, особливо у мегаполісах, не маючи політичних зв'язків, майже неможливо. Але священник, який є депутатом місцевої ради, може винести це питання на розгляд сесії та ефективно сприяти храмовбудівництву. З іншого боку, Церква досі належним чином не задіяна в місцевих державних соціальних програмах. А це неправильно, оскільки найчастіше безпритульні, жебраки та інший знедолений люд звертається по допомогу саме до Церкви. Отож, участь священника у роботі місцевих рад може допомогти налагодити співпрацю між Церквою та місцевими структурами влади. Зверніть увагу, Президент України — віруюча людина, яка приділяє належну увагу церковним питанням. Однак на місцевому рівні священники досі зустрічаються з нерозумінням церковних проблем та небажанням співпрацювати з Церквою. Як зламати цей мур та налагодити ефективну взаємодію між традиційними церквами та місцевими органами влади? Участь священника-депутата у роботі місцевих рад — це один з таких способів. Підсумовуючи, можна сказати, що балотування священнослужителя до місцевих рад є виправданим.

Щоправда виникає проблема «партійного батюшки». Адже за діючим законодавством стати депутатом будь-якого рівня можна лише за списком тієї чи іншої партії. А «партія» вже за своєю етимологією — це «частка». Це завжди лише частина суспільства, «частка», що жорстко протистоїть іншій «партії» або частини суспільства. Отже, священнослужитель опиняється у ситуації конфлікту. З одного боку, він має керуватися засадами універсалізму, якого дотримується Церква, що орієнтована на всіх людей, незалежно від їхнього походження та політичних поглядів. З іншого боку, як член, частинка партії, він має керуватися логікою «партійної доцільності» або, простіше кажучи, «егоїзму» певної соціальної групи. Додаткова проблема полягає ще в тому, що ім'я священника стає своєрідним символом, брендом, за допомогою якого партія, а радше окремі політтехнологи, що працюють над її іміджем, намагаються створити образ партійної «святості». Так соціальний егоїзм зодягається у шати уявної святості. Скажімо, нещодавно один російський політолог висловився про одну поважну українську партію так: це — «партія сповідників, партія мучеників, партія страдників за віру». Вибачте, але такі слова можна застосувати не до політичної партії, а до Церкви, причому у певний історичний період. Адже коли вибори минають, стає зрозуміло, що всі без винятку партії не «святі», а «грішні».

Сучасна політична система влаштована таким чином, що партія «святих мучеників» ніколи не пройде навіть одновідсоткового бар'єру. Перемога на виборах сьогодні неможлива без застосування маніпуляційних психологічних технологій. Виборцєві потрібно подобатися. А щоб сподобатися, необхідно сказати саме те, що він очікує почути. Це — негласний закон сучасної політичної системи і порушити його майже неможливо. Не можна вийти на ринг і грати там у шахи. На рингу б'ються між собою боксери. І навіть якщо на ринг вийде людина дуже лагідної душевної вдачі, вона все одно буде вимушена послуговуватися правилами боксу, цебто завдавати ударів іншій людині. Що ж стосується «сповідників» та «страдників за віру» — то це люди, що ставили собі зовсім інші завдання. Вони прагнули подобатися не людям, а Богу. А стояти перед Богом у вигаданій «масці благочестя» — не спасає. Радше навпаки, у аскетиці це явище відоме як найнебезпечніша спокуса, диявольська «прелесть». Отже, з одного боку — личина, вміло змодельована партійна маска або імідж, а з іншого — стражденне людське обличчя. Як бачимо, аналогія тут небезпечна. Вибори минають, партії народжуються і вмирають, а Церква залишається. Таким чином, на мою думку, священнослужитель може йти на вибори за партійним списком, однак не має морального права ототожнюватися з тією чи іншою партією та брати участь у політичному протистоянні. Це - складне завдання, і священник ризикує тут потрапити у ситуацію, коли його не будуть розуміти ані брати по вірі, ані керівництво партії. Втім, я думаю, що прислухаючись до свого пастирського сумління, священник може уникнути спокус «партійності».

— **Але як попередня президентська, так і нинішня кампанія свідчить, що деякі політичні сили свідомо прагнуть використати Православну Церкву як власний ресурс впливу.**

* Директор Центру Богословських Студій УПЦ МП. (друкується за: risu.org.ua).

— Так, я згідний з Вашим твердженням. Дійсно ми бачимо, що деякі партії намагаються максимально ототожнитися з православною ідеєю, намагаючись таким чином здобути собі популярність. Яскравий приклад, як на мою думку, це — «Братство» Дмитра Корчинського, яке обрало своєю емблемою образ Спасу Нерукотворного. Корчинський — цікава постать у сучасній політиці та культурі, проте це явище суто постмодерністського контексту. Я не є його духівником і не можу сказати наскільки він особисто є віруючою людиною. Але мені здається, що християнство «Братства» — це така собі постмодерністська гра, Корчинський робить з політики постмодерністський театр. Що ж, я визнаю, що він талановитий актор, але до чого тут Церква? Навіщо робити своїм символом Христа? Ікона — це святиня. А святині необхідно не красти, а шанувати. Навіть чужі святині.

Дивною, як на мене, виглядає й інша картина: це коли Комуністична партія, партія, що історично є одним з найбільших недругів християнської Церкви ХХ століття, сьогодні створює собі імідж головного захисника УПЦ. Я хотів би підкреслити, що висловлюю свою власну точку зору. Якщо вас цікавить офіційна точка зору УПЦ, то ви маєте звернутися до нашої прес-служби. Але я особисто не можу зрозуміти природи таких миттєвих метаморфоз. Так, перетворення можливі, ми всі живі люди і змінюємо свою точку зору, життєві позиції. Але якщо йдеться не про ситуативний союз, аби використати православний ресурс, а про справжню та системну співпрацю з Церквою, українські комуністи мали б відмовитися від атеїстичної, гуманістичної традиції комунізму, цебто ідеологічної спадщини Маркса та Володимира Ульянова.

— *До речі, як Ви ставитися до того, що за списком цієї партії до парламенту балотувався голова Союзу православних братств Валентин Лукіяник, який навіть заявив, що КПУ — це «найпошлідовніший союзник православних»?*

— Союз православних братств — це громадська організація, чия точка зору часто не збігається з офіційною позицією Церкви. А Валентин Лукіяник — мирянин. Ми, священники, не маємо права нав'язувати йому свої погляди. Якщо він вирішив за можливе балотуватися у Верховну Раду за списком цієї партії — це його право. Не думаю, що я можу давати тут якісь додаткові коментарі. Що ж стосується Комуністичної партії як «найпошлідовнішого» союзника православних, то я вже свою позицію висловив. Доки Комуністична партія сповідує ідеологію атеїзму, доти будь-який союз між нею та Церквою може мати лише ситуативний характер.

— *Але він не просто йде у Верховну Раду за списком цієї партії, але й проводить активну агітацію серед православних на користь Комуністичної партії.*

— І не лише він. Так само чинив й очільник іншої громадської організації — голова Союзу православних громадян одесит Валерій Кауров, який йшов до Верховної Ради за списком блоку Наталії Вітренко. Про захист інтересів УПЦ також йдеться в програмових заявах партії, що вочевидь посяде перше місце у цих перегонах — Партії регіонів. За списком цієї партії до обласних рад йшли єпископи та священники УПЦ. Союз між УПЦ та Партією регіонів виглядає логічним. Однак мені особисто здається, що співпраця УПЦ з Партією регіонів має, так би мовити, «урівноважуватися» співпрацею з іншими політичними силами, зокрема тими, що чіткіше орієнтовані на українську ідею та зміцнення української державності. Так, у південних та східних єпархіях УПЦ з пієтетом ставляться до російської культури та традицій церковності. І в цьому не має нічого дивного, адже така позиція взагалі характерна для цих регіонів. Водночас не варто забувати, що 69% всіх парафій УПЦ містяться в Західному та Центральному регіонах України, де симпатії електорату, включно з віруючими, інші. Отже, дуже важливо зберегти формат УПЦ як всеукраїнської церковної структури, що співпрацює з різними політичними силами — як проросійської, так і чітко проукраїнської орієнтації.

Церква має толерантно та виважено ставитися до усіх політичних сил. Так само всередині Церкви мають мирно співіснувати різні ідеологічні напрями, що не суперечать християнській ідеї та засадам церковності. Нам бракує толерантного ставлення один до одного, взаємоповаги. Під час минулої президентської кампанії я чомусь став мішенню для наших «інтегрів», які за мою симпатію до української ідеї оголосили мене і «Юдою», і «зрадником», і хтозна ким. Проте я свідомо втримався від полеміки. Це ні до чого не призводить. Полеміка лише збуджує пристрасті. А ми, як чада Божі та члени Церкви, маємо навчитися терпіти один одного, вибачати помилки, знаходити спільну мову.

— *А яким чином, на Вашу думку, можна було б уникнути такого ідеологічного протистояння?*

— У 2000 році наша Церква виробила власну Соціальну доктрину. Це засадничий документ, що відбиває точку зору Церкви на різні суспільні проблеми. Втім, Церква потребує на партнерів у його реалізації. Такими партнерами можуть бути: держава, вітчизняний бізнес та впливові суспільно-політичні сили, зокрема партії. Я думаю, що напередодні виборів до парламенту Церква мала б ініціювати низку круглих столів, де можна було б публічно обговорити наші суспільні проблеми. Підкреслюю, мова йде не про певний політичний союз під егідою Православної Церкви, а саме конкретні соціальні проекти, що їх Церква могла б реалізувати у співпраці з певними політичними силами. Результатом таких заходів може

статі підписання публічної угоди між Церквою та певними суспільно-політичними силами. Причому така угода могла б передбачати реалізацію конкретних соціальних проектів: спільна опіка над хворими, безпритульними, дитячими будинками. Я наголошую, це необхідно робити публічно. Так само, як публічно звітувати про результати такої співпраці.

— *Але такі акції можуть стати лише PR-технологією.*

— Будь-яка публічна акція є PR-технологією. Це — правила гри. Я маю на увазі масштабну та стабільну соціальну програму. Йдеться не про один-два проекти на кілька передвиборних місяців. Такі проекти мають працювати постійно.

— *Тепер звернемося до переговорів УАПЦ з УПЦ. Як бачать ці переговори в УПЦ (МП)?*

— Переговори — це завжди добре. За будь-яких обставин, як важко не було б їх вести. Метою переговорів є поєднання Православ'я в Україні. Водночас, навіть сам факт відновлення переговорів свідчить про те, що клімат в країні, зокрема, в православному середовищі, змінюється. Адже дуже важливо правильно розуміти один одного, розуміти мотивацію іншої сторони. Скажімо, таке питання: чому православні парафії на Західній Україні відмовилися від канонічного спілкування з Патріархом Московським і проголосили свою автокефальність? Що спонукало священство так чинити? Лише прихильність до національної ідеї? Або це було відповіддю на реальні очікування парафіян, спробою зберегти єдність цих парафій? Або, з іншого боку, чому Митрополит Володимир та Священний Синод УПЦ не вважають за доцільне сьогодні проголосити автокефалію? Тому, що вони вороги української ідеї? Або тому, що беруть єдність Церкви, до якої належать?

Спілкування руйнує ідеологічні стереотипи і допомагає більш адекватно оцінювати ситуацію, що склалася в православному середовищі в Україні. І це дуже цінно. З іншого боку, важливо також прояснити як для учасників переговорів, так і для вірних, що таке помісна Церква та який механізм її здобуття. Що таке помісність — спосіб відокремлення від спілкування з Московським Патріархатом? Але тоді її просто не можливо здобути, перебуваючи в лоні Православної Церкви. Адже усі Церкви зберігають канонічне спілкування між собою... Чи помісність — це певний спосіб канонічно влаштувати церковне життя?

Правду кажучи, я особисто не можу зрозуміти, ані православних «інтегрістів», які кажуть, що збереження адміністративної єдності — це єдиний спосіб збереження духовної єдності слов'янських народів, ані тих, хто плутає поняття Церкви та політичної партії та керується в церковному житті гаслом «Геть від Москви». Який сенс цього гасла у церковній площині? Чому я маю відокремлюватися від своїх братів по вірі? Отож, необхідно прийти до адекватного, технічного, розуміння помісності. Адже з канонічної точки зору помісність — це лише певне «технічне» канонічне рішення.

Помісність не «відокремлює», це просто інший спосіб канонічного єднання. Крім того, варто звернути увагу на те, що так звані «Грецькі Церкви» — Константинопольська, Елладська, Єрусалимська, Кіпрська, Олександрійська — не тільки не втрачають спілкування між собою, але й психологічно вважають себе частками єдиного цілого — Грецького Православ'я. Ці Церкви єднає не лише спільне віровчення та обряд, але й візантійська спадщина. Чому ж здобуття помісності Українською Церквою має відокремити нас від братів по вірі в Росії? У нас також є спільна спадщина — спадщина Київської Русі, що в той або інший спосіб була успадкована як Київською, так і Московською Церквою. Отже, на мою думку, помісність — це не спосіб цивілізованого «розлучення». Принаймні з канонічної точки зору це не так.

— *Й усе ж таки, чим можуть закінчитися такі переговори?*

— Це залежить від багатьох чинників, включно з соціологічним та політичним. Наскільки я розумію, поєднання можливе за умови, що буде змінюватися канонічний статус Української Православної Церкви. А це, в свою чергу, залежить від таких чинників як позиція єпископату УПЦ. Важливий й настрій, що панує в парафіях та монастирях УПЦ. Крім того, є ще такий чинник як позиція Патріарха Московського та Всесвітнього Православ'я. Водночас, я вважаю, що підстави для «поміркового оптимізму» існують.

— *А чи можливе створення аналогічної комісії між УПЦ та УПЦ КП?*

— Так, це цілком реально, але позиція Священного Синоду УПЦ полягає в тому, що будь-які переговори можливі лише після відходу від керування глави цієї Церкви — Філарета (Денисенко), постать якого не сприймається духовенством та віруючими УПЦ.